

BEHEER VAN UITGEZETTE ONVERMIJDELIJK?

KNAGER

Het schadedossier van de troetelbever

Poppige bruine ogen, een aandoenlijke snuit en een oplopend schadedossier. Sinds de herintroductie van de bever in de Biesbosch in 1988 heeft de soort zijn plek in de natte, bosrijke Nederlandse natuur met succes heroverd. Europa's grootste knaagdier speelt een onmisbare sleutelrol in de verrijking van het ecosysteem, maar doet tegelijkertijd een hoop stof opwaaien.

Tekst Janneke Razenberg

De schade die de bever veroorzaakt aan landbouw, monumentale bomen en waterkeringen zette de initiatiefnemers al vroeg aan tot nadenken over het beheer van deze soort. Dat drukt op een zere plek. 'Het tijdig beheren van een uitgezette soort die zo gekoesterd wordt, is een lastige boodschap, maar ook een wending in het denken over natuurbeheer,' vertelt Wim Knol, ecooloog van de Jagersvereniging. De aanpak bij de bever is ook bruikbaar voor andere succesvolle soorten.

Noeste arbeid

De bever speelt een sleutelrol in het verrijken van het ecosysteem. Het wegnagen van bomen zorgt voor openheid in de wilgenbossen, waardoor kruiden, insecten, vlinders en amfibieën een kans krijgen. Met de omgeknaagde bomen damt de bever beken af en bouwt hij burchten. Beverdammen dwingen beken tot meanderen, houden regenwater bovenstrooms vast en voorkomen daarmee vernatting elders. Tegelijkertijd gedijen vissen, amfibieën, moerasplanten en watervogels in beverpoelen, schuilen marters in beverburchten en benutten oeverwaluven en zandbijen eroderende beekwandjes. De noeste arbeid van de bever maakt het verarmde Nederlandse waterlandschap rijker en completer.

Foto: Jan van der Greef

Hoe ga je om met de schadelijke effecten van een geïntroduceerde soort die strenge bescherming geniet?

Foto: Werner Nagel

Beverdammen dwingen beken tot meanderen, houden regenwater bovenstrooms vast en voorkomen daarmee vernatting elders

Groeiende populatie

Vroeger kwam de bever in overvloed voor, maar door zijn gewilde pels, vlees en de verruïnering van zijn leefgebied stierf hij in 1826 uit. In 1988 werden 42 bevers uit de Duitse Elbe in de Biesbosch uitgezet, gevolgd door een herintroductie in de Gelderse Poort. Staatsbosbeheer, Wereld Natuurfonds, provincies en later ook Stichting Ark waren de initiatiefnemers. In Limburg doken spontaan enkele bevers op. Omdat die populatie erg klein was, werden er tussen 2002 en 2004 een dertigtal bevers bijgeplaatst. In 2008 zijn er ook bevers uitgezet in Groningen en Drenthe. In Flevoland bevolken ontsnapte bevers uit Natuurpark Lelystad de provincie. De beverpopulatie groeit in Nederland sindsdien gestaag en breidt zich de komende decennia verder uit.

Huiverig

Het succes van de bever doet echter ook een hoop stof opwaaien. 'Het feit dat de bever een sleutelrol vervult, betekent niet dat ieder waterrijk gebied baat heeft bij zijn aanwezigheid',

stelt Vilmar Dijkstra, beverdeskundige bij de Zoogdiervereniging. 'Daar waar veiligheid een rol speelt en er geen maatregelen genomen kunnen worden om de nadelige effecten van de bever te neutraliseren, is het misschien verstandiger om de bever te weren.' Landbouwers ondervinden nat- en vraatschade aan hun gewassen. Omdat de bever een beschermde inheemse diersoort is, biedt het Faunafonds een tegemoetkoming voor gedupeerde agrariërs. Maar landbouwschade is niet het enige probleem dat de bever veroorzaakt. 'Niet alleen landbouwers zijn de pineut, de bever brengt ook de veiligheid van waterkeringen en het voortbestaan van kostbare monumentale bomen in gevaar,' somt Knol op. 'Het schade-dossier werd in 2007 al voorzien en leidde tot nadenken over preventie en beheer. Dat is lastig, omdat de bever vooralsnog zo gekoesterd werd.' Dijkstra: 'De uitdaging is om de bever alle ruimte te geven om zijn sleutelrol te vervullen en tegelijkertijd zijn schadedossier tot een minimum te beperken. In veel gevallen kunnen maatregelen genomen worden om overlast te voorkomen of verminderen. Dat zal echter niet overal het geval zijn. Als dat betekent dat er soms een dier moet sneuvelen, dan moeten we - hoe jammer ook - die verantwoordelijkheid gaan nemen.'

Verplaatsen?

Maar als de bever in een gebied tot last is, dan verhuis je hem toch gewoon? 'Was het maar zo eenvoudig', stelt Knol. 'Je mag een teveel aan bevers niet zomaar verplaatsen naar een gebied waar ze nog niet zitten. Provincies die daarvoor een ontheffing moeten verlenen zijn huiverig: ze willen geen toekomstige probleemsoort introduceren. Er blijven waterschappen en provincies dan weinig andere opties over.' Hij vervolgt: 'Bijkomend punt is dat incidenteel wegvangen of bejagen alléén ook geen standhoudende oplossing biedt. Wanneer een gebied geschikt blijkt, dan neemt een volgende bever het plekje gewoon weer in. Beverbeheer is veel meer dan alleen wegvangen of bejagen. Je zult de habitat ook moeten aanpassen naar gelang je de soort ergens wilt hebben of niet.' Daarbij staat het voorbeeld van de bever niet op zichzelf. Knol: 'De vraag hoe je omgaat met de schadelijke effecten van een geïntroduceerde soort die strenge bescherming geniet, is een interessante kwestie die voor meer soorten geldt. Daar ligt ook een eigen verantwoordelijkheid bij de initiatiefnemers van introductie om tot een oplossing te komen. Bezint eer ge begint.'

Voorbeeldsoort

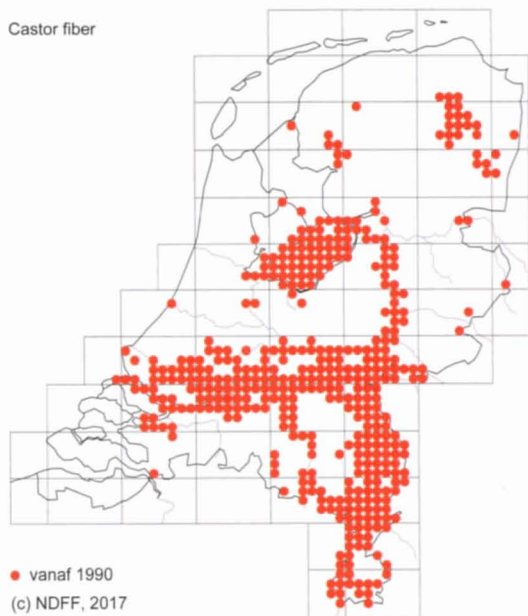
De publieke acceptatie van populatiebeheer is voor een groot deel afhankelijk van de aaibaarheid van een soort. En toch: reeën zijn ook heel aaibaar, maar voor het beheer van die soort lijkt men minder huiverig dan voor het afschot van bevers. 'Het beheren van een gekoesterde soort waar een hele introductie-

campagne omheen zit, dat is natuurlijk nogal wat', zegt Knol. 'Hoe communiceer je dit met je achterban? In Limburg is beverbeheer intussen formeel geregeld in het Fauna-beheerplan. Mede-initiatiefnemer Stichting Ark is daar ook duidelijk over: beheer is onontkoombaar bij belangrijke schade. Eigenlijk kun je zeggen dat niemand meer wegstijgt van knelpunten en dat zou vaker moeten gebeuren. Wat dat betreft is de bever een voorbeeldsoort waarvan tijdig onderkend wordt dat beschermen en beheren prima samengaan.'

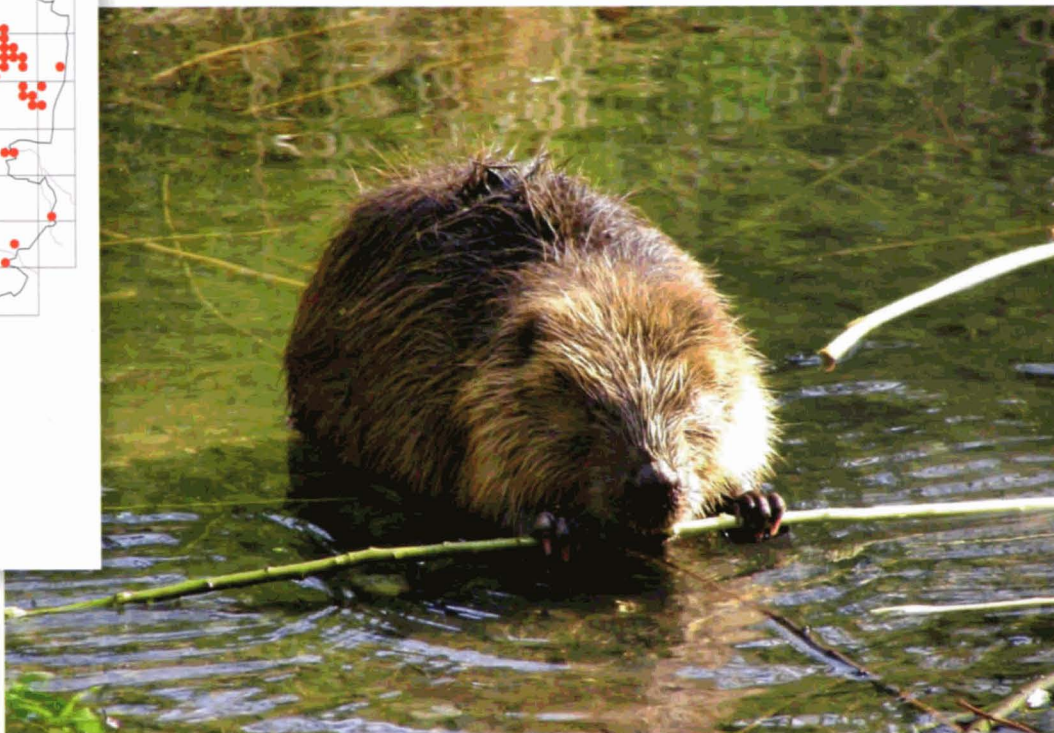
Duitsland als voorbeeld

In opdracht van het Faunafonds is in 2011 een landelijk populatiebeheerplan opgesteld. Het rapport schetst de verwachte populatieontwikkeling tot 2030 en geeft een aanzet tot toekomstig beverbeheer. De provincie krijgt hierin een belangrijke taak. Zij is verantwoordelijk voor natuur-bescherming en stuurt samen met waterschappen en Rijkswaterstaat de beherende partijen aan. 'Muskusratvangers zijn daar waarschijnlijk de aangewezen personen voor of natuurbeheerders', vermoedt Knol. 'Maar jagers komen op

De bever is een voorbeeldsoort waarvan tijdig onderkend wordt dat beschermen en beheren prima samengaan

De verspreiding van de bever vanaf 1990.
Bron: Zoogdiervereeniging verspreidingsatlas
zoogdieren

De bever zorgt niet alleen voor schade in de landbouw, ook monumentale bomen (niet op de foto) vallen soms ten prooi aan de knaagdrift van de bever

een zeker moment wellicht ook in beeld, mocht een nulstandbeleid in gevoelige gebieden van toepassing worden.' Maar de bever is toch een habitatrichtlijnsoort? Dijkstra: 'Dat klopt, maar dat betekent niet dat je niet mag ingrijpen. Men moet alleen iets nauwkeuriger bekijken wanneer er wel iets en wanneer er niets gedaan mag worden. Neem voorbeeld aan Duitsland. Daar kent de bever eenzelfde bescherming, maar toch wordt er jaarlijks een aantal bevers geschoten omdat ze problemen veroorzaken bij de viskweek. Zo zal dat uiteindelijk ook in Nederland geregeld worden.'

Handen ineen

Bevers beheren kun je niet alleen. Het beheerplan van het Faunafonds was de eerste stap, nu is het taak om partijen ervan te doordringen ook daadwerkelijk de handen ineen te slaan. 'We zijn misschien nog niet zo ver, maar het komt wel dichterbij', zegt Dijkstra. 'In sommige provincies zijn ze al wat verder dan in andere. In Limburg hebben ze de rolverdeling aardig op orde, omdat men daar vooralsnog met de meeste problemen kampt, voornamelijk veroorzaakt door dammenbouw. Er zijn plekken in Nederland waarvan we

Foto: Meijco van Velzen

Er zijn plekken waarvan we nú al weten dat het niet handig is als daar ooit bevers komen

nú al weten dat het niet handig is als daar ooit bevers komen. Je kunt beter nu al verzinnen hoe je de dieren daar niet krijgt, in plaats van pogen ze weg te halen als problemen zich voordoen. Rijkswaterstaat en waterschappen tonen daarin duidelijk initiatief: zij lopen wat harder dan de meeste provincies. Jammer, want de provincies moeten uiteindelijk toch een keer met de kwestie aan de slag', stelt Dijkstra. 'Beverbeheer is iets waar je nu al over moet nadenken, zodat je straks niet voor het blok wordt gezet.' •